

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัตตแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาวัตตแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลต่อการพัฒนาวัตตแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของการพัฒนาวัตตแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๖๘,๘๖๕ คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยการใชสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง ๔๐๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และ ค่าเอฟ (f-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒ มีอายุระหว่าง ๓๐ – ๔๐ ปี จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐ มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓ มีอาชีพข้าราชการ จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๒๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๕

๕.๑.๒ การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๘๓$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานภายในวัด พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๕$)

๒) ด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษา พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๘$)

๓) ด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัด พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๗๐$)

๔) ด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๗๖$)

๕) ด้านจัดแผนงานหรือโครงการ พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๙๕$)

๖) ด้านจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๘๘$)

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพ เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบ ในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานในวัด พบว่า ขาดการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สิ่งที่มีอยู่ในวัด อย่างต่อเนื่อง และให้เป็นที่น่าสนใจ ขาดการประชาสัมพันธ์ อย่างทั่วถึงในการเข้าใช้พิพิธภัณฑ์ และขาดการสร้างมัคคุเทศก์ หรือการจัดอบรมมัคคุเทศก์รุ่นใหม่ ให้มีความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ภายใน

ด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษา พบว่า ขาดการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขาดอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ใช้ให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาการที่มากขึ้น และขาดความสนใจ การใช้วิธีการสนทนา ถามตอบปัญหาจากเรื่องที่ได้อบรมมาแล้ว

ด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัด พบว่า ขาดการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เชิงวิชาการ ขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเข้าไปสอนธรรมศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ และขาดการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการ อย่างหลากหลาย

ด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น พบว่า พระสงฆ์ สามเณรบางรูป ไม่ค่อยสนใจและเอาใจใส่ในการรักษาความสะอาดภายในวัด ขาดการร่วมรณรงค์ต่อต้านการทิ้งขยะภายในวัด และขาดการจัดบริเวณ สถานที่ อย่างเป็นสัดส่วน และเรียบร้อย

ด้านจัดทำแผนงานหรือโครงการ พบว่า ขาดการจัดทำปฏิทินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบกันโดยทั่วถึง ขาดการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และขาดการวางแผน หรือร่วมกันปรึกษาหาแนวทางพัฒนาวัดอย่างสม่ำเสมอ

ด้านการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด พบว่า ขาดความชัดเจนของป้ายบอกอาคารสถานที่ เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่างๆภายในวัด ขาดการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในการวางแผนงานพัฒนาวัดกับทางคณะสงฆ์ภายในวัด และขาดความชัดเจนของแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด แบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาส

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำแนกเป็น รายด้านได้ดังนี้

ด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานในวัด พบว่า ควรพัฒนาพิพิธภัณฑ์สิ่งที่มีอยู่ในวัด อย่างต่อเนื่อง และให้เป็นที่น่าสนใจ ควรมีการประชาสัมพันธ์ อย่างทั่วถึงในการเข้าใช้พิพิธภัณฑ์ และควรมีการสร้างมัคคุเทศก์ หรือการจัดอบรมมัคคุเทศก์รุ่นใหม่ ให้มีความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ภายในวัด

ด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษา พบว่า ควรมีการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ควรมีจัดหาอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ใช้ให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาการที่มากขึ้น และควรสร้างความสนใจ การใช้วิธีการสนทนา ถามตอบปัญหาจากเรื่องที่ได้บรรยายแล้ว

ด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัด พบว่า ควรมีการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เชิงวิชาการ ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเข้าไปสอนธรรมศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ และควรมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการ อย่างหลากหลาย

ด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น พบว่า ควรมีการจัดเวรของพระสงฆ์ และสามเณร ในการทำความสะอาดบริเวณวัด ควรมีการร่วมรณรงค์ต่อต้านการทิ้งขยะภายในวัด และควรมีการจัดบริเวณสถานที่ อย่างเป็นสัดส่วน และเรียบร้อย ในการทิ้งขยะ

ด้านจัดทำแผนงานหรือโครงการ พบว่า ควรมีการจัดทำปฏิทินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบกันโดยทั่วถึง ควรมีการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลาง

การศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และควรมีการวางแผน หรือร่วมกันปรึกษาหาแนวทางพัฒนาวัดอย่างสม่ำเสมอ

ด้านการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด พบว่า ควรเพิ่มป้ายบอกอาคารสถานที่ เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่างๆภายในวัด ควรให้พุทธศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับทางวัดในการจัดทำแผนพัฒนาวัด และควรมีการแบ่งขอบเขตพื้นที่พุทธาวาส สังฆาวาส ให้ชัดเจน

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

ด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานในวัด พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานในวัดนั้น การมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานในวัดบ่งบอกถึงหลายกรณีเช่นความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสามัคคีในท้องถิ่น การจัดการวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมท้องถิ่น การมีพิพิธภัณฑสถานในวัดเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นหลัง รับรู้ความเป็นมา การเป็นอยู่ในสมัยก่อนว่ามีความเป็นมาอย่างไร สิ่งสำคัญที่สุดคือการสร้างเป็น การสร้างจิตสำนึกให้แก่คนรุ่นหลัง มีการเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ มีการให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานในวัด

ด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษา พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษานั้น เป็นการเผยแพร่ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน และเป็นการสร้างการอยู่ร่วมกัน ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรรัฐ เป็นการปลูกฝังความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ เน้นกิจกรรมที่สร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชน จัดกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อปลูกฝังหลักพระพุทธศาสนาให้แก่เยาวชน

ด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัด พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัดนั้น ในปัจจุบันนั้นวัดมีการจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ป้ายคติธรรม พุทธภาษิต ในเชิงวิชาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของประชาชนที่เข้ามาพักผ่อนหรือทำบุญในวัด และวัดมีการปรับปรุงพัฒนาการบูรณาการกับระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างวัดให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนธรรมะแก่นักศึกษาที่เรียน กศน. ทั้งที่วัดและ กศน.ชุมชน ได้เข้าใจถึงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่นนั้น วัดมีการจัดบริเวณเป็นสัดส่วน สะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงาม อาคารเสนาสนะมั่นคง เป็นระเบียบ แบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสาธารณสงเคราะห์ จัดสถานที่วัดให้เป็นสวนสาธารณะ มีการจัดกิจกรรมปลูกป่า จัดทำเป็นศูนย์สมุนไพรเพื่อให้เกิดเครือข่ายการศึกษาเกี่ยวกับยาสมุนไพร วัดควร

มีการประสานงานกับภาครัฐให้เข้ามาดูแลหรือช่วยเหลือในเรื่องของการจัดการขยะ และการตัดกิ่งไม้ภายในวัดเป็นประจำ

ด้านจัดทำแผนงานหรือโครงการ พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในด้านจัดทำแผนงานหรือโครงการนั้น ทางวัดนั้นควรมีการจัดทำแผนการบริหารจัดการวัดอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาแผน มีการจัดกิจกรรมในการพัฒนาวัดร่วมกับชุมชน จัดการระบบการบริหารให้เท่าทันสังคมสมัยใหม่ มุ่งเน้นไปที่การสร้างระบบการบริหารจัดการวัด คือการบูรณะ ดูแล หรือการสร้างขึ้นมาใหม่ จัดทำปฏิทินงานประจำเดือนของวัดเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติในทางเดียวกัน

ด้านการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในด้านการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัดนั้น วัดควรจัดสร้างแผนผังวัด ป้ายชื่อวัด ป้ายสถิติบอกจำนวนศาสนบุคคลภายในวัด ป้ายแสดงรายนามของเจ้าอาวาส ป้ายแสดงประวัติโดยย่อ รั้วแสดงบริเวณที่ตั้งวัด ถนนและทางภายในวัด การสาธารณูปโภคภายในวัด ห้องสุขาสาธารณะ ที่พักผ่อนในบริเวณวัด ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ยืนต้น ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส พื้นที่อื่นๆ ภายในวัด ทำป้ายโมเดลแผนที่วัดให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน จัดแผนผังวัดให้เหมาะสมแก่การเป็นสถานที่พักผ่อนจิตใจ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่น่าสนใจ และนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประเด็นจากข้อคำถามในแบบสอบถาม ที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปณฺณวชิโร)** ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารมีความสำคัญ ต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาให้เป็นระบบสามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์สามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดีการบริหารวัดในปัจจุบันได้

เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้นๆ และสังคมโดยรอบ การจัดการกิจกรรมต่างๆ ของวัดหรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากผลการสำรวจแล้วนั้นประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อวิเคราะห์ในภาพรวมแล้ว พบว่า มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับปานกลาง”

๕.๒.๒ การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นรายด้าน

๑) ด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานภายในวัด จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก ๑ ข้อ และระดับปานกลาง ๕ ข้อ ได้แก่วัดมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานเกี่ยวประวัติความเป็นมาของวัด วัดมีการประชาสัมพันธ์ การเข้าใช้พิพิธภัณฑ์ วัดมีการเผยแพร่พิพิธภัณฑ์ผ่านสื่อต่างๆ วัดมี ผู้แนะนำให้การปรึกษาในการเข้ามาเรียนรู้ภายในวัด และวัดมีการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ สิ่งที่มีอยู่ภายในวัด เป็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผไท วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาประเทศในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่เกิดขึ้นและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายนั้น ต้องอาศัยการเชื่อมโยงกลุ่มและภาคีต่าง ๆ ในสังคม เข้ามาทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย โดยอาศัยรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรชุมชน ในระดับต่างๆ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาพัฒนาการ กระบวนการทำงาน ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ ระหว่างแกนนำ กลุ่ม และองค์กรในเครือข่ายทางสังคมของชุมชน รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อเครือข่ายทางสังคมของชุมชน เพื่อนำเสนอแบบแผนความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม ของชุมชน (Community Network Map) การศึกษาได้ใช้ขอบเขตในระดับตำบลเป็นหน่วยในการ วิเคราะห์ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาพบว่า โครงสร้างและฐานเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีในชุมชน อันประกอบไปด้วย ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้านและพรรคพวกเพื่อนฝูง ความสัมพันธ์ผ่านการประกอบ อาชีพ ความสัมพันธ์ผ่านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรม วัด โรงเรียน และ โครงสร้างและช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นรากฐานที่

^๑พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญญาวิโร), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สำคัญที่นำไปสู่ความร่วมมือในชุมชน และความสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ นี้ได้พัฒนาไปสู่กลุ่มที่มีความเป็นทางการมากขึ้น^๒

๒) ด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษา จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่วัดมีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ภายในวัด วัดมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ภายในวัด วัดจัดสอนธรรมศึกษาแก่เด็กนักเรียนและประชาชนผู้สนใจ วัดจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และวัดมีการจัดสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ประชาชน ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุมาลี ทองงาม** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดโคกอนันต์ สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดโคกอนันต์มีการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาของกรุงเทพมหานคร โดยมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการรายงานผลการบริหารจัดการที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง”

๓) ด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัด จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่วัดมีห้องสมุด/มุมหนังสือ วัดมีการจัดนิทรรศส่งเสริมการศึกษา วัด มีการจัดทำป้ายคติธรรม วัดมีการส่งเสริมพระสงฆ์ไปสอนในโรงเรียนต่างๆ และวัด มีหอกระจายข่าว หรือเว็บไซต์ของวัด ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฐิติพร สะสม** ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอนายูง จังหวัดน่าน”

^๒ไพฑูริย์ วงศ์บุตรโรจน, “กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม : กรณีศึกษากองทุนพัฒนาเด็กชนบทในโครงการฯ จังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒).

^๓นางสุมาลี ทองงาม, “การศึกษาการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดโคกอนันต์ สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ผลการวิจัยพบว่า วัดพระธาตุแช่แห้ง ได้มีการจัดระบบการบริหารและการจัดการวัด โดยได้เน้น การบริหารงานบุคคลการบริหารงานธุรการ การบริหารงานการเงิน/บัญชี การบริหารศาสนสมบัติ การบริหาร กิจกรรม ของวัด ซึ่งการบริหารงานดังที่กล่าวมานี้ มีระบบการบริหารงานที่ชัดเจน โปร่งใส มีการจัดรูปแบบ ของคณะกรรมการการบริหารในสวนงานต่างๆ การจัดระบบการบริหารงานของวัดพระธาตุแช่แห้ง จะเน้นใน เรื่องของความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพโดยจะเห็นได้จากการแบ่งงานออกเป็นแต่ละฝ่าย มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง^๔

๔) ด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการ จัดการอุทยานการศึกษาของวัดพระหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน กลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการ จัดการอุทยานการศึกษาของวัดพระหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่บริเวณวัดมีความสะอาด เป็นที่น่ามาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดแก่ผู้พบเห็น บริเวณวัดมีความสงบ ร่มรื่น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา บริเวณวัดมีสิ่งปลูกสร้างที่ปลูกสร้างขึ้นอย่างเป็นระเบียบ มีความเรียบร้อย สวยงามเป็นสัดส่วน วัดมีพระภิกษุสงฆ์สามเณรคอยดูแลช่วยรักษาความสะอาดบริเวณวัด อย่างสม่ำเสมอ เพื่อความสะอาดอยู่ตลอดเวลา และวัดมีการดูแลซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนดล นาคสุวณโณ (นาค พิพัฒน์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ ในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง^๕

๕) ด้านจัดทำแผนงานหรือโครงการ จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการ อุทยานการศึกษาของวัดพระหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยาน การศึกษาของวัดพระหมรังสี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่วัดมีการ จัดการวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัด อย่างเป็นระบบระเบียบ วัดมีการวางแผนงาน ประชุมปรึกษาหาแนวทางพัฒนาวัดอย่างสม่ำเสมอ วัดมีการจัดทำป้ายแผนงานกิจกรรมภายในวัด วัดมีการ จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และวัดมีการปรับสถานที่

^๔ฐิติพร สະสม, “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา : วัดพระธาตุแช่ แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^๕พระธนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

แหล่งความรู้ทางพระพุทธ ศาสนาอยู่ตลอดเวลา เพื่อความน่าสนใจแก่ผู้มาศึกษาหาความรู้ ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง^๖

๖) ด้านจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่วัดมีการจัดทำแผนป้ายการเดินทางมาสู่วัด พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานพัฒนาวัดกับทางคณะสงฆ์ภายในวัด วัดมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์วัด เพื่อสะดวกแก่ผู้สนใจมาศึกษาหาความรู้ วัดมีการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด แบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสอย่างชัดเจน และวัดมีการจัดทำป้ายบอกอาคารสถานที่ เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่างๆ ภายในวัด ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ (วัลลภ สิริธโน) ได้วิจัยเรื่อง “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับเกณฑ์ดี และสามารถสนองงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการอบรมความรู้ด้านศีลธรรมโดยวิธีการต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวกนั้น ส่วนใหญ่มีระดับพรรษายังไม่มากและมีความรู้ด้านการศึกษาระดับสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง^๗

๕.๒.๓ การอภิปรายผลตามสมมติฐาน

ผลตามสมมติฐานการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีอายุ อาชีพ และสถานภาพต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ส่วน

^๖พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๗พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ (วัลลภ สิริธโน), “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารและอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐).

ประชาชนที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

๑) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุ อาชีพ และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวินัยธรรมสหาย สุวิชาโน (อยู่สำราญ)** ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาปริญญาตรี มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิกศศึกษาสามัญ และวุฒิกศศึกษาทางธรรมของพระสงฆ์ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^๔

๒) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กัญญกาวาภรณ์ กลิ่นนันทนวล** ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อิทธิบาท ๔ ตามวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๕

๕.๒.๔ การอภิปรายผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

จากประเด็นการสรุปข้อสัมภาษณ์ข้างต้นที่กล่าวมาแล้วนั้น การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานในวัด ด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษา ด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัด ด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น ด้านจัดทำแผนงานหรือโครงการ และด้านการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัดพบว่า การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร นั้น มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานในวัดบ่งบอกถึงหลายกรณีเช่นความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสามัคคีในท้องถิ่น การจัดการวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเผยแพร่ความรู้

^๔พระครูวินัยธรรมสหาย สุวิชาโน (อยู่สำราญ), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๕กัญญกาวาภรณ์ กลิ่นนันทนวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน และเป็นการสร้างการอยู่ร่วมกัน ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และ องค์กรรัฐ โดยมีการจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวิชาการในวัด ซึ่งในปัจจุบันนั้นวัดมีการจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ป้ายคติธรรม พุทธภาษิต ในเชิงวิชาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของประชาชนที่เข้ามา พักผ่อนหรือทำบุญในวัด เพราะวัดมีการจัดบริเวณเป็นสัดส่วน สะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงาม อาคาร เสนาสนะมั่นคง เป็นระเบียบ มีการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสาธารณ สงเคราะห์ และยังมีการจัดกิจกรรมในการพัฒนาวัดร่วมกับชุมชน จัดการระบบการบริหารให้เท่าทันสังคม สมัยใหม่ มุ่งเน้นไปที่การสร้างระบบการบริหารจัดการวัด คือการบูรณะ ดูแล หรือการสร้างขึ้นมาใหม่ จัดทำปฏิทินงานประจำเดือนของวัดเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติในทางเดียวกัน ซึ่งในขณะเดียวกันภายในวัด ยังมีการทำป้ายโมเดลแผนที่วัดให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน จัดแผนผัง วัดให้เหมาะสมแก่การเป็นสถานที่พักผ่อนจิตใจ ทั้งนี้การอภิปรายผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฐิติพร สะสม** ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา : วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า วัดพระธาตุแช่แห้งได้มีการจัดระบบการบริหารและการจัดการวัด โดยได้เน้น การบริหารงานภายในวัด การบริหารงานด้านการศึกษาของพระสงฆ์ การบริหารศาสนสมบัติ การบริหารกิจกรรมของวัด ซึ่งการบริหารงานดังที่กล่าวมานี้มีระบบการบริหารงาน ที่ชัดเจน โปร่งใสมีการจัดรูปแบบของคณะกรรมการการบริหารในสวนงานต่าง ๆ การจัดระบบการบริหารงานของวัดพระธาตุแช่แห้งจะเน้นในเรื่องของความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพโดยจะเห็นได้จากการแบ่งงานออกเป็นส่วนแต่ละฝ่าย มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงจึงทำให้ง่ายต่อการติดต่อประสานงานและจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายงานมีความตั้งใจและปฏิบัติตามระบบต่าง ๆ ที่ทางวัดได้กำหนดได้อย่างดี^{๑๐}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) วัดควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการและเชิญผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน และน่าเชื่อถือให้มา ช่วยดูแลในการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาวัดต้นแบบการจัดการอุทยานการศึกษา

^{๑๐}นางสาวฐิติพร สะสม, “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา : วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๒) วัดควรมีการวางแผนงานในการพัฒนาวัดต้นแบบการจัดการอุทยานการศึกษา โดยเรียกประชุมแต่ละส่วนภายในวัด และมีการเรียกหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อมีการบริหารจัดการเพิ่มมากขึ้น

๓) วัดควรมีการจัดสรรงบประมาณ โดยการจัดการอย่างเที่ยงตรง มีการจัดทำบัญชีที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) ควรหาบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญเข้ามาพัฒนาวัดให้เกิดเป็นวัดต้นแบบการจัดการอุทยานการศึกษา

๒) ควรมีการวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาวัดอย่างชัดเจน

๓) ควรส่งเสริมให้คณะพัฒนาวัดได้มีโอกาสศึกษาดูงานในการพัฒนาวัดต้นแบบการจัดการอุทยานการศึกษาในพื้นที่ต่างๆ และนำมาประยุกต์ใช้

๔) ควรมีการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมไทย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ควรมีการศึกษาเรื่องกระบวนการประชาสัมพันธ์การใช้สถานที่วัดมณฑลจัดการอุทยานการศึกษา

๒) ควรมีการศึกษาเรื่องการเผยแพร่หลักพุทธธรรมกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน

๓) ควรมีการศึกษาเรื่องเครือข่ายการศึกษาและกระบวนการจัดนิทรรศการทางการศึกษาในการพัฒนาคุณธรรมแก่ประชาชน

๔) การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีต่อการอนุรักษ์และรักษาความสะอาดภายในวัด